

Мистецтво в сучасному соціокультурному просторі

УДК 7.011

Віра Володимирівна Лімонченко,
*доктор філософських наук,
професор кафедри філософії
імені професора Валерія Григоровича Скотного
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ОСМИСЛЕННЯ ФІЛОСОФЕМИ «СМЕРТЬ ЛЮДИНИ» НА ГРУНТІ МИСТЕЦТВА

Мета статті – осмислення філософєми «смерть людини» на ґрунті образотворчого мистецтва, яке орієнтується на абстрактність художньої мови і цьому відповідає редукція світу і людини. Подолання предметності у мистецтві засвідчує світ без людини, що не проголошується відкрито, але усуває людську присутність.

Ключові слова: непередметне мистецтво, «смерть людини», абстракція.

V.V. Limonchenko

UNDERSTANDING THE PHILOSOPHY OF «DEATH OF MAN» ON THE BASIS OF ART

The purpose of the article is to comprehend the philosophy of «death of man» on the basis of fine arts, which focuses on the abstractness of artistic language, and this corresponds to the reduction of the world and man. Overcoming subjectivity in art attests to a world without a person, which is not openly proclaimed but eliminates human presence.

Keywords: non-subject art, «human death», abstraction.

Слід зазначити той специфічний зміст, що виявляє іменування названої проблеми філософємою – у сучасному вживанні акцентований зміст, експлікований Гегелем: філософємою є така форма думки, що філософський зміст подає у нефілософській формі, тобто у філософємі задіяні не тільки поняттєві засоби висловлювання, але й метафорично-образна мова. Гегель говорить про форму міфу, який не є чистою думкою і саме такий спосіб існування філософії стає характерним для ХХ-ХХІ століть. Це

привертає увагу філософів до мистецтва, яке починає виконувати роль емпіричної бази для філософії, тобто того ґрунту, з якого можливе здійснення філософського акту. Мистецтво постає засобом розширення досвіду, засвідчуючи можливості інших світів, принаймні – інших вимірів світу. Міхаель Ганеке у своєму інтерв'ю посилається на Т. Адорно, висловлюючи свій погляд на мистецтво, яке для нього є чаклуванням без брехні, що це правда, і далі задає питання: «Чому я такий щасливий при зустрічі з витвором мистецтва?» Відповідь показова: «У часи, коли більше не існує Бога, лишається бажання не те, щоб раю, але іншого світу» (відео-інтерв'ю). Тому мистецтво постає засобом виходу за межі повсякденного досвіду виживання і сприяє входженню у реальне життя філософії. При цьому виявляється така форма випробовування на істину як свідчення: якщо філософія при оперті на науку розгортається як обґрунтування, доведення і пояснення, то специфіка свідчення полягає в тому, що твердження про реальність невіддільне від самовизначення суб'єкта, отже змістовність факту занурена у особистісну присутність, чим усувається відсторонена раціональність і примусовість, однозначна дидактичність. Це і є простір свободи мистецтва, і як будь-яка свобода вона містить безмежні можливості водночас з безмежними небезпеками. Сучасне мистецтво може розглядатися як безмежна вакханалія свободи і це не є аксіологічним твердженням засудження, а засвідчує специфічну дієвість мистецтва, захопленого реципієнта у створений автором простір, який добудовується при сприйманні у відповідності особистісного досвіду.

Філософема «смерть людини» найбільш яскраво проявилася в образотворчих мистецтвах, і це найбільш виразно засвідчено в непередметному нефігуративному мистецтві авангарду. «Куди ми потрапляємо, гранично долаючи предметність мистецтва?», – можливий варіант відповіді: в світ, в якому немає людини – урізаному світу відповідає урізана людина. Показово, що домінування мистецтва, орієнтованого на абстракцію, в антропологічному дискурсі відповідає дегуманізація, експлікована в різних варіантах. Знищення предметності і фігуративності відтворює своєрідний світовий простір – це світ скалічений, розчленований, конструктивним принципом якого стає образ

мистецтва як споруди замість ідеї мистецтва як організму, на що вказує Розалінда Краусс. Акцент на абстрактність художньої мови прочитується як проголошення у якості мети урізаної неповноти. Якщо класична думка і мистецтво означені боротьбою за цілісність і чистоту бачення, то педалювання абстрактності постає апологією частковості і ущербності.